

MUISTITIETOKERUU FIRABELITÖISTÄ, TEHDASPERINTEEN HARMAASTA ALUEESTA

Pete Pesonen

Lähes jokaisella verstaan miehellä oli usein jotain firapeliä tekeillä, pilotettuna pöytänsä alle tai työkalulaatikoonsa.

Turkulainen metallityöntekijä, s.1929

Firabelitöillä tarkoitetaan työntekijöiden tehdasteollisuudessa sotien jälkeen tekemiä oheistöitä, jotka työntekijä teki yleensä itselleen, työpaikallaan, työpaikan välineillä ja materiaaleilla. Tärkeä ero varsinaiseen sivutyöhön on, että työntekijä pitää työn tuloksen itsellään tai välittää itse tuotteen eteenpäin, jolloin työn tulos tai lisäarvo ei siirry työntekijältä työnantajalle.

Firabelitöillä työntekijät pystyivät tuottamaan itselleen käyttökelpoisia hyödykkeitä, joilla oli myös merkittävää vaihtoarvoa. Firabelitöinä tehtiin yleensä erilaisia kotitaloustavaroita tai koriste-esineitä. Firabeleja tehtiin yleisesti vain omaan käyttöön, mutta joissain tapauksissa niitä on tehty sarjatuotantona kaikille tehtaan työläisille. Firabelityöt ovat edistäneet työntekijöiden työssä viihtymistä, sillä niiden parissa työntekijät ovat päässeet kehittämään osaamistaan. Firabelitöitä tehtiin myös yhteistyönä, kuten tamperelaisen levyseppähitsaajan muistel-
masta käy ilmi.

”Ja se oli siellä korjaamolla ihan yleistä, että siellä oli niinku, kaasugrilliäkin silloin tehtiin, niin kimpassa tehtiin sillain, että koneistajat teki niinku koneistettavat osat, suuttimet, liittimet ja tämmöiset. Putkimiehet teki polttokierukat ja levyseppähitsaajat teki sitten peltiosat, että siinä ei niinku rahaa käytetty vaan tehtiin toinen toisellemme. Levyseppä teki koneistajalle peltihommat ja putkimiehille ja päinvastoin.”

Tamperelainen metallityöntekijä,
s. 1952

Firabelityöt ovat osa vähän tutkittua suomalaista ja itäeurooppalaista työväestön sosiaalhistoriaa. Firabelitöinä on sotien jälkeen tehty työnantajien tietten sekä luvatta muun muassa kotitaloustarvikkeita, huonekaluja, lastenvaunuja ja pontikkapannuja.

Vaikka firabelitöiden tekeminen on useimmiten ollut kiellettyä, työnjohtajat ovat useissa tapauksissa katselleet niiden tekemistä läpi sormien:

”Jos joku väittää, että sit ei tiedetty sit asiaa, ni ku se ol kuitenkin työnjohtajan tilattavissa nää materiaalit. Eihän työntekijät niitä tietenkä voinu tilata, niin ne vaan pyys, kun niil oli työ määräykset. Siin luki, et siin tarvita tällästä messinkii esimerkiks tai tällästä tarveainetta. Niin ne sano työnjohtajalle, että sitä menee näin paljo ja sit se työnjohtaja katto vähä läpi sormien ja tilas sitä. Ei siibe sen kummosempaa ollu ja tietysti on koko aika muistettava, että osahan siitä samasta työstä meni sitte työnjohtajille ja yhtiön niin sanotuille herroille, että se on koko ketjus.”

Diplomi-insinööri, s.1944.

Löytyykö teiltä itse tehty perunamuusinuija tai savustuspöntttö? Teitkö itse työpaikalla tavaroita omaan käyttöön? Antoiko työnjohtaja hiljaisen hyväksynnän omille töille vai tehtiinkö niitä salaa?

Tutkija Pete Pesonen kerää yhteistyössä Työväen muistitietotoimikunnan kanssa muistelmia firabelitöistä. Ilmiö on hyvin tunnettu, mutta vähän tutkittu työhön ja työntekoon liittyvän tutkimuksen piirissä.

Kuusankoskelaisen työntekijän firabelityönä tekemä leikkiauto.

Pesonen valmistelee suomen historian väitöskirjaa, *Luvalla tai ilman – Firabelitöiden historia 1940-1990*, Turun yliopistoon. Muistelmien arkistoidaan Työväen Arkistossa toimivan Työväen muistitietotoimikunnan kokoelmiin, jossa ne ovat tutkijoiden käytettävissä.

Muistelmia otetaan vastaan kirjallisen muodon lisäksi myös puhelimitse. Firabelikeruussa uudistetaan Työväen muistitiedon toimintatapoja laajentamalla keruu kirjoitetuista muistelmista ja virallisista teemahaastatteluista epävirallisempiin puhelinhaastatteluihin. Muistelmia toivotaan mahdollisimman laaja-alaisesti teollisuudessa työskennelleiltä miehiltä sekä naisilta. Keruuhanke on Koneen Säätiön tukema.

Lisätietoja keruusta löytyy nettisivuilta www.tehdasperinne.fi ja puhelinhaastattelun voi sopia tutkija Pesosen kanssa puhelimitse 040 455 3198. Kirjoitetut muistelmien toimitetaan sähköpostitse otsikolla ”Firabelimuistelmät” pete.pesonen@tyark.fi tai kirjeitse osoitteeseen Pete Pesonen, Työväen Arkisto, Sörnäisten rantatie 25 2. krs, 00500 Helsinki.

Kaasugrillin tekemiseen vaadittiin eri ammattiryhmien yhteistyötä.